

عقب‌ماندگی ذهنی:

تعریف:

عقب‌ماندگی یک وضعیت و حالت خاص ذهنی است که در اثر شرایط مختلف قبل از تولد و زمان تولد و یا پس از تولد کودک پدید می‌آید.

عقب‌ماندگی به معنی محدودیت‌های اساسی در عملکرد هوشی و یا نقایصی در رفتار سازشی همراه بوده است.

در فرد عقب‌مانده، عملکرد هوشی کمتر از حد متوسط می‌باشد و فرد دچار اختلال در مهارت‌های ارتباطی و مراقبت از خود، زندگی در خانه، مهارت‌های اجتماعی، بهداشتی، تحصیلات و استفاده از اوقات فراغت می‌باشد.

عقب‌ماندگی ذهنی بیماری نیست؛ بلکه نتیجه فرآیندی بیمارگونه است که ویژگی آن، محدودیت در کارکرد هوشی و انطباقی می‌باشد.

عقب‌ماندگی ذهنی به صورت یک مشکل اساسی در یادگیری و انجام برخی مهارت‌های روزانه مشخص می‌شود.

علت:

علت عقب‌ماندگی ذهنی هنوز کاملاً مشخص نشده؛ ولی عوامل زیر می‌تواند در ایجاد آن مؤثر باشد:

۱- علل مربوط به وراثت و اختلال ژنتیکی:

سندرم داون یا منگولیسیم، سندرم فریاد گریه ...

۲- علل مربوط به قبل از تولد (دوران بارداری):

مانند سرخجه و بیماری‌های عفونی که چنانچه با تب باشد سبب نابینایی و ناشنوایی و غیره می‌شود و همچنین سفلیس، تبخال ساده و ایدز، مسمومیت‌ها، سوءتغذیه، اختلالات غددی، عوامل عاطفی، روانی، تشویش، اضطراب، هیجانات دائمی، ناراحتی خانوادگی، محیطی، بیماری‌های مادر، اختلالاتی که بر رشد طبیعی دستگاه عصبی مرکزی جنین تأثیر می‌گذارد، مثل دیابت کنترل نشده و کم‌خونی، افزایش فشارخون، مصرف مواد مخدر و مصرف الکل.

۳- عوامل مربوط به هنگام تولد:

مانند زایمان طولانی، زایمان نامطلوب، خونریزی شدید داخلی، پیچیدگی ناف به دور گردن، دشواری استنشاق، خطا در استفاده از وسایل جراحی، تنفس در نوزاد، تولد زودرس و صدمه به مغز کودک در زمان تولد.

۴- علل مربوط به بعد از تولد:

مانند: مننژیت، مسمومیت، ضربه به سر، اختلالات غدد داخلی کودک، کمبود غذا و سوءتغذیه.

۵- علل مربوط به عوامل فضای فرهنگی - اجتماعی.

برحسب تخریب هوشی، بیماران با عقب‌ماندگی ذهنی به

چهار دسته تقسیم می‌شوند:

۱- عقب‌ماندگی خفیف با میزان بهره هوشی ۵۵-۵۰ تا حدود ۷۰.

۲- عقب‌ماندگی متوسط با میزان بهره هوشی ۴۰-۳۵ تا ۵۵-۵۰.

۳- عقب‌ماندگی شدید با بهره هوشی ۲۵-۲۰ تا ۴۰-۳۵.

۴- عقب‌ماندگی عمیق با بهره هوشی زیر ۲۵-۲۰.

ویژگی فرد عقب‌مانده:

۱- محدودیت سطح هوش. ۲- محدودیت مهارت تحصیلی و رفتاری. ۳- محدودیت یادگیری ۴- محدودیت حافظه ۵- محدودیت زبان و گفتار ۶- مشخصات شخصیتی. ۷- محدودیت حرکتی.

در مورد کودکان عقب‌مانده چه کارهایی می‌توان انجام

داد:

الف) پیشگیری:

۱- مشاوره ژنتیک قبل از ازدواج.

۲- والدین آگاهی از داروها و مواد مخدر و مواد سموم کننده و میکروبی مختلف در محیط زیست داشته باشند.

۳- آشنایی والدین با اثرات منفی مواد رادیواکتیو و اشعه ایکس در رشد جنین.

مرکز آموزشی و درمانی

بیماری های اعصاب و روان

بیمارستان ۲۲ بهمن

واحد آموزش

ویژه بیماران، همراهان و جامعه

موضوع:

الف) بیماریهای اعصاب و روان:

۵) عقب ماندگی ذهنی

۱-۱) عقب ماندگی ذهنی

منابع:

۱- عقب ماندگی ذهنی (نویسنده، استیون ریس، ادوارد پولادی، دیوید

کوتلروروت لاکسون)، مترجم: فرهاد ماهر.

۲- روان پزشکی آکسفورد، ترجمه دکتر محسن ارجمند و دکتر مجید صادقی.

۳- مبانی روان شناختی آموزش و پرورش کودکان عقب مانده ذهنی، تألیف پرویز

شریفی درآمدی.

۴- روان شناسی و آموزش و پرورش کودکان استثنایی، تألیف غلامعلی افروز

۷- دادن مایعات کمتر قبل از خواب میزان شب‌اداری را کاهش می‌دهد.

۸- از سرزنش کردن کودک یا فرد عقب مانده خودداری نمایید.

۹- افراد خانواده به صورت دوره‌ای از این افراد نگهداری کنند تا فشار کمتری روی شخص خاصی وارد شود.

این نشریه با همکاری تیم پرستاری و روانپزشکی بیمارستان تهیه شده است. جهت هرگونه انتقاد، پیشنهاد و اظهار نظر در مورد این مطلب آموزشی با واحد آموزش بیمارستان تماس حاصل نمائید.
شماره تماس: ۰۲۸۱-۲۵۵۵۰۵۴
داخلی ۲۲۵

ب) درمان و مراقبت‌ها:

۱- مراکز درمانی جهت تشخیص و پیگیری درمان وسایل و تدابیر لازم را داشته باشند.

۲- مراقبت از کودک جهت پیشگیری از حوادث و ایجاد ضایعات مغزی مانند پیشگیری از ورود کودک به تنهایی در کوچه و خیابان و فعالیت‌های خطرناک.

۲- فراهم نمودن امکانات اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و تربیتی و آموزش مناسب.

۳- رسیدگی عاطفی به کودک.

۴- کمک از متخصص و مربیان باکفایت جهت کار کردن با کودک عقب مانده.

۵- حمایت کردن از کودک عقب مانده در رعایت بهداشت شخصی مثل حمام کردن روزانه و کوتاه کردن ناخن و بهداشت موها و شستن دست‌ها و صورت.

۶- جهت بی‌اختیاری ادرار و مدفوع در فرد عقب مانده فواصل منظم به دستشویی فرستاده شود و تشویق گردد تا مثانه بیمار به نگهداری ادرار عادت نماید و یا قبل از خواب به دستشویی فرستاده شود تا در خودش ادرار نکند.